

CUMHURİYET DÖNEMİNİN İLK YILLARINDA GELENEKSEL ZEBEK OYUNLARININ SAHNELENMESİ HAKKINDA HALİL OĞULTÜRKLE YAPILAN GÖRÜŞME

Mehmet Öcal ÖZBİLGİN

EÜ DTM Konservatuarı, Türk Halk Oyunları Bölümü, Öğretim Üyesi, Doç. Dr.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde halk oyunları sahneleme çalışmalarına yönelik organize yerel halk oyunları ekiplerinin ne zaman, nasıl ve kimler tarafından oluşturulduğuna dair elimizde kesin bilgiler yoktur. Ancak araştırmalarımızda pek çok bölgede halk oyunları ile ilgili kişilerin bireysel çabalarıyla gösteri amaçlı mahalli guruplar oluşturdukları saptanmaktadır. Türk halk oyunları sahneleme çalışmalarının öncülerinden olan Halil Oğultürk İzmir'de 1935 yılında civar kasabalardan gelmiş, kahvehane önlerinde gösteri yapan mahalli halk oyunları ekipleriyle karşılaştığını belirtmektedir. Oğultürk'e göre bu guruplar yerel kişilerden oluşmaktadır. Dansçılar için yerel oyunlar sadece farklı bir ortamda sergilenmek dışında bir değişime uğramamıştır.

Bu yazıda Türkiye'de halk oyunlarının sahnelenmesi konusunda resmi olarak görevlendirilmiş ilk kişi olan Sayın Halil Oğultürk'le 13.10.2010 tarihinde yapılan görüşmede, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında geleneksel zeybek oyunlarının sahnelenmesine yönelik anılarını ve verdiği bilgileri içeren bilgiler yer alacaktır.

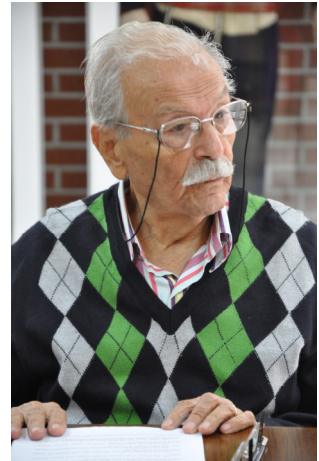
HALİL OĞULTÜRK'ÜN HALK OYUNLARI ÇALIŞMALARI

Halil Oğultürk; 1918 yılında Çanakkale'nin büyük Anafartalar köyünde doğdu İlk ve ortaokul yıllarında gittiği mahalli düğünlerde geleneksel oyunlara ilgi duymaya başladı.

1938-1942 Gazi Üniversitesi beden eğitimi spor bölümünde okudu. Okuduğu süre boyunca halk oyunları faaliyetlerinde dansçı olarak görev aldı.

1942-1945 Balıkesir Gönen ilçesinde askerliğini yaparken yerel oyunları derlemeye başladı.

1945-1949 Erkek Sanat Enstitüsünde öğretmenlik yaptı. Halk evlerinde halk oyunları kursları açarak oyun eğitimi yaptı.

1949-1952 Türkiye’de ilk kez açılan Devlet Konservatuvarı Bale Bölümünde müfredata konan ‘milli danslar’ dersinde öğretmenlik yaptı.

1952-Yugoslavya’da halk oyunlarının sahnelenmesi üzerine inceleme çalışmaları yapmak üzere devlet tarafından görevlendirildi.

1956 yılında Turizm Bakanlığı Basın Yayın Genel Müdürlüğünde yörelerde halk oyunları guruplarının belirlenerek sergilenmesi konusundan sorumlu olarak çalışmaya başladı.

1957 yılında çeşitli yörelerden seçilen yerel halk oyunları ekipler Türkiye adına resmi görevli olarak ilk defa bir yurt dışı festivaline katıldı.

1960 Türkiye’yi temsilen seçilen mahalli ekipler ilk kez İngiltere’de düzenlenen bir uluslararası halk oyunları yarışmasında yer aldı.

1964 Dünya Turizm Yılı nedeniyle turizm haftasında çeşitli il ve ilçelerden 37 ekipten 452 dansçının katılımıyla, Ankara Selim Sırrı Tarcan Spor Salonunda 5 gece 4 gün süren halk oyunları şenliği düzenlemiştir.

1970 İzmir İl Kültür Müdürlüğüne atandı. Halk oyunlarının sahnelenmesi ve halk oyunları yarışmaları koşulları, sergilenen oyun çeşitlerinin artırılması, sahnelenen oyunların yöresel özelliklerinin ve gelenekselliğin korunmasına yönelik pek çok eleştirel makale yayınladı.

HALİL OĞULTÜRK İLE YAPILAN GÖRÜŞME*:

TARİH: 13 Ekim 2010

YER: Ege Üniversitesi Balkanlar ve Anadolu Giysileri Müzesi

Ö. ÖZBİLGİN Bugün 13 Ekim 2010 Ege Üniversitesi Balkanlar ve Anadolu Giysileri Müzesi’ndeyiz. Bugün burada olmamızın amacı Türk Halk Oyunları’nın Sahnelenmesi! Tabii sahne demekten kastımız illa sahneye çıkması demek değil de, daha önce Cengiz hocam ile konuştuğumuz gibi ilk örgütlenmeler, işte bu işi bilinçli yapmaya başlamalar gibi. Sizden bu konuda bilgi almak istiyoruz. Yanımızda Halil Oğultürk var, Cengiz Aydın hocam ile birlikteyiz, ayrıca Bora Okdan, ben Mehmet Öcal Özbilgin ve öğrencimiz Murat Sönmez ile birlikte bu röportajı burada gerçekleştireceğiz.

* Halil Oğultürk’le Mehmet Öcal Özbilgin’in yaptığı görüşmede Etnografya müzesi müdürü Yard. Doç. Dr. Cengiz Aydın soruları ve yönlendirmeleriyle yer alarak görüşmeye katkı sağlamıştır. Kamera kaydı, Türk Halk Oyunları Bölümü Öğr. Gör. Bora Okdan tarafından; ses kaydı, Türk Halk Oyunları Bölümü Yüksek lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Türk Halk Oyunları Bölümü Öğr. Gör. Murat Sönmez tarafından yapılmıştır.

H. OĞULTÜRK

Hay hay, bildiklerimi aktarırım ben size.

Ö. ÖZBİLGİN

Şimdi 19. ve 20. yüzyıllarda çağdaşlaşma adına siyasi ve kültürel alanlarda görülen hızlı değişim, halk oyunlarının geleneksel yapısının ve sunuş biçiminin de değişmesine neden oldu, doğal olarak. Çoğunluğun beğenisini kazanma yoluyla, sahne sanatına dönüştü halk oyunları. Yaygın bir sanat kolu ve sosyal faaliyet haline dönüşerek topluma yeni kazanımlar getirdi. Şu anda biz bunu böyle düşünüyoruz. Ancak bakıldığı zaman kültürel açıdan, bazı değişimler olabilir, gittiler geldiler olabilir. Şimdi; size ilk sorumuz şu, Cumhuriyet'in ilk döneminde, halk oyunları sahneleme çalışmalarına yönelik organize, yerel halk oyunları ekiplerinin ne zaman, nasıl ve kimler tarafından oluştuğu hakkında bize bilgi verebilir misiniz? Bildikleriniz...

H. OĞULTÜRK

Şimdi, benim bu konuda bildiğim; Halk Evleri kurulduktan sonra, her yıl, Halk Evleri'nin kuruluş yıldönümünde, yurdun çeşitli yerlerinden meydana getirilmiş o halk oyunlarına ait olan ekipler Ankara'da toplanıyordu ve ilk olarak Türk Ocağı olarak yapılmış olan o bina sonra Halk Evleri Genel Merkezi olmuştur.

Ö. ÖZBİLGİN

İzmir için mi konuşuyorsunuz?

H. OĞULTÜRK

Efendim.

C. AYDIN

Ankara.

Ö. ÖZBİLGİN

Ankara için mi konuşuyorsunuz?

- H. OĞULTÜRK Ankara için konuşuyorum. Şimdi Ankara'da Küçük Tiyatro olarak şey ediyor, orası tiyatro vaziyetinde aynı zamanda. Oraya geliniyor, toplanılıyor ve orada Halk Evleri'nden gelen ve yahut bu konuda çalışan kişiler bir program yapıyorlardı. O programa göre ekipler çıkıyorlar, oyunlarını oynuyorlardı orada. Ben o zaman Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Beden Eğitimi Şubesi'nde, evvela ikinci sınıftaydım Beden Eğitimi Şubesi'nin ikinci sınıfındaydım.
- Ö. ÖZBİLGİN Yıl kaç oluyor acaba?
- H. OĞULTÜRK Efendim.
- Ö. ÖZBİLGİN Kaç yılında?
- H. OĞULTÜRK 1940 yılında, 1940 yılında. Öğretmenlerime söylüyordum, yöneticilerine söylüyordum. Böyle böyle bir konu var, Halk Evleri'nde toplanıyorlar, müsaade ederseniz akşam gösterileri var; e ben tabi Gazi Eğitim Enstitüsü'nde yatıyorum, belirli bir saatten sonra çıkmak yasak. Belirli bir saatten sonra girmek yasak. Ben müsaade alıyordum onlardan, onlarda bildiriyorlardı şeye, idareye ve ben izinli olarak çıkıyordum okuldan. Doğru Halk Evine gidiyordum, merkezine. Oraya gittiğim zaman tabi içerisi bütün davetlilerle dolu, gösteri yapılacak, gösteri yapacak ekiplerin hepsi, Halk Evinin sahnesinin arkasında. Kimisi kıyafetini düzeltiyor, kimisi noksanını tamamlıyor; kendi programlarına göre, çıkış programlarına göre hazırlıyorlardı kendilerini. Ben bu arada onların arasına girdim. Orada daha evvel ekipte oyun oynayanların bazılarını zaten tanımıştım. Buna rağmen yöneticilerin de arasına girdim. Kim idare ediyor, kim getiriyor, kim şey ediyor falan... Ve onların bütün çalışmalarını, hazırlıklarını seyrettim orada. Ondan sonra sıra ile bunlar çıkıp oyunlarını oynuyorlardı, ama oyunlar otantik oyunlardı. Yerinde nasıl oynanıyorsa aynı şekilde sahnede oynuyorlardı.
- Ö. ÖZBİLGİN Ama oyuncular kimlerdi?
- H. OĞULTÜRK Oyuncular, yerinden gelen insanlar.
- Ö. ÖZBİLGİN Yani; Aydın'lı gelip Aydın oynuyor?
- H. OĞULTÜRK Tabi, tabi, mahalli. Yani kendi memleketinin yetiştirdiği gençlerdi gelip oynayanlar. İdarecilerde onların yaşlılarıydı. Daha evvel oynamış.
- Ö. ÖZBİLGİN Herkes kendi bölgesinin oyununu oynuyordu?
- H. OĞULTÜRK Yalnız kendi bölgesinin oyunlarını.
- Ö. ÖZBİLGİN Kostüm olarak ne giyiyorlardı?
- H. OĞULTÜRK Kendi kostümlerini.

- Ö. ÖZBİLGİN Yani özellikle halk oyunları kostümü gibi ir şey mi giyiyorlardı, buldukları köyünün kıyafeti ile mi geliyorlardı?
- H. OĞULTÜRK Yok kendi kıyafetlerini bulmuşlar, yani halk oyunlarında mı? Yoksa daha evvel halkın giydiği kıyafetler mi? Onu bilmiyorum. Ama esas bu oyun için olduğu zaman giyiniyorlardı, o zamanlar.
- Ö. ÖZBİLGİN Evet.
- H. OĞULTÜRK Oyundan sonra dışarıda o kıyafetleri giyeni göremezsiniz.
- Ö. ÖZBİLGİN Çıkartıyorlar...
- H. OĞULTÜRK Çıkartıyorlar normal kıyafetleri giyiyorlar.
- Ö. ÖZBİLGİN Modern, günlük kıyafetlerini giyiyorlar.
- H. OĞULTÜRK Günlük kıyafetlerini giyiyorlardı.
- C. AYDIN Tabi Ankara'da ilgi çekiyordu, belki kendi mahallinde giyiliyordu ama değil mi hocam, Ankara'da olmuyordu ondan.
- Ö. ÖZBİLGİN Peki o mahalli ekipler nasıl yerinde oluşmuş? Bu konu hakkında bilginiz var mı? Siz çünkü İzmir'i de biliyorsunuz, İzmir'de gördüm diyorsunuz, birazdan soracağım onu da... Hani o Ankara'da Halk Evi'nde oynamaya gelen ekipler kendi mahallinde nasıl organize olmuşlar? Nasıl örgütlenme yapmışlar ki, bu ekip oluşmuş?
- H. OĞULTÜRK İşte bunu Halk Evi organize etmiş, oradaki; yani mahallindeki Halk Evi, bu işi organize etmiş vaziyette. Orada kendisi kurs açmış, çocuklara oyun öğretmiş ve yahut oyunları bilenleri bir araya getirmiş, birlikte oyun oynamayı düzeni meydana getirmiş; çıktıkları zaman hepsi aynı figürü yapıyordu, oyuna başladıkları zaman aynı... Birlikte...
- Ö. ÖZBİLGİN Beraber hareket ediyorlardı
- C. AYDIN Hocam müsaadenle burada bir soruda ben sorayım size. Gönüllüydü, değil mi o Halk Evleri'nde çalıştırmacılar, hocalar?
- H. OĞULTÜRK Evet.
- C. AYDIN Yani aylıklı, kadrolu falan değillerdi.
- H. OĞULTÜRK Hayır hayır... Gönüllü kendi şeyleriyle anlatıyorlardı, öyle ücretle şunla ders veren zaten... Ücret almayı bir "zül" bilirdiler. Yani ildikleri şeyi gençlere aktarmayı istiyorlardı. Bütün amaçları oydu onların.
- Ö. ÖZBİLGİN Ben şeyi merak ediyorum Halil hocam, ben şimdi halk oyunlarına başladığımda hep önümde bir öğretmenim vardı. Hani birisinden bu edebi aldık.

- H. OĞULTÜRK Tabi.
- Ö. ÖZBİLGİN Ama o işler ilk başlarken... Hani birisi nasıl ben öğretmen olayım, ben öğreteyim... Hiç bilginiz var mı? Nasıl kendilerini organize etmişler?
- H. OĞULTÜRK Yok, bak şimdi onu, hah unları nasıl öğretici olarak... Evvela birçok ekip, Halk Evleri bunları seçerken, ekiplerin hepsi geliyor, hepsi kalkıyor teker teker oyunlarını oynuyorlar. Seyrediyorlar unu öğretmenler, bilenler. Onların içinde en yaşlı ve en iyi bilenleri zaten jüri olarak kabul ediyorlardı orada ama sen jürisin falan filan gibi bir şey yok.
- Ö. ÖZBİLGİN Sözü dinleniyordu.
- H. OĞULTÜRK Sen ağabeylerisin, sen büyüklerisin; bunları daha iyi onadın yaptın bitirdin, şimdi bak bakalım bu gençleler de senin oynadığın gibi mi oynuyorlar, yoksa değiştiriyorlar mı? Bunu düzelt. Eğer bir hataları varsa, söyle. O hatalarını düzeltsinler burada; çünkü memleketi temsile gidecekler oraya. Bak karışmam sonra kabahat sen de ha.
- Ö. ÖZBİLGİN Ankara'ya gidip oynayacak mesela.
- H. OĞULTÜRK Tabi tabi.
(...)
- Ö. ÖZBİLGİN Siz 1935'te İzmir'e öğretmen okuluna geldiniz.
- H. OĞULTÜRK Evet İzmir Erkek Öğretmen Okulu'na seçtiler beni, gönderdiler. Ben de İzmir Erkek Öğretmen'e şimdiki kız lisesinin olduğu yer, Erkek Öğretmen Okuluydu.
- Ö. ÖZBİLGİN Siz sonra Pasaport'un oralarda, bir kahvenin önünde...
- H. OĞULTÜRK Şimdi ilk tatil günü, 29 Ekim, bayram. Herkes tatil. Arkadaşını alan, kimisi kahveye gidiyor, kimisi sinemaya gidiyor, kimisi gezmeye gidiyor falan...
(...)
- Ö. ÖZBİLGİN 29 Ekim 1935'te siz tatilde, Pasaport'ta...
- H. OĞULTÜRK Tatilim o bayram gününde...
- Ö. ÖZBİLGİN Bayram tatilinde...
- H. OĞULTÜRK Ben ne yapıyorum... Çıktım dolaşıyorum şeyde, deniz kenarında. Tanımaya çalışıyorum İzmir'e ilk defa gelişim. Dolaşırken o zaman şey vardı... Sarı Kışla vardı. Orada.
- Ö. ÖZBİLGİN Konak'ta.

- H. OĞULTÜRK O Sarı Kışla'nın yanından böyle iniyorum aşağıya. Bahri Baba Parkı, o zaman Bahri Baba Parkı park olarak kullanılıyordu. Başka hiçbir şey de yoktu. Oradan geçiyorum aşağıya doğru gidiyorum, denizi görüyorum, bilmem ne yapıyorum falan. Bir ara baktım bir davul zurna sesi gelmeye başladı. A dedim bir şey var dedim burada galiba. Oyun oynuyorlar falan. Bir gideyim bakayım dedim, ne oluyor falan. O tarafa doğru yöneldim. Ben yürüye yürüye Pasaport'a kadar gelmişim. Pasaport'un yanında, orada bir kahve vardı, büyük bir kahve. O hala var.
- Ö. ÖZBİLGİN Evet.
- H. OĞULTÜRK Nargile kahvesi mi? Nedir o? Oraya yaklaştım ben. Bilmiyorum yani semti. E karşı taraf deniz. Baktım davul zurna çalıyor orada. Benim param yok ki kahveye oturayım da çay içeyim ve yahut şey yapayım orada seyrediyim. Şapkamı çıkardım koltuğumun altına koydum. Hemen kaldırımın kenarına kaldırım taşının üzerine oturdum. Ama şeye çok yakınım, çocuklara, o gelenlere çok yakınım. O ara bekliyorum. Derken bir aralık o davul zurna durdu, bir çay mı içtiler ne yaptılarsa? Yoksa birkaç kişi mi hazırlandı? Tekrar çalmaya başladı. Çalmaya başlayınca daha evvel çaldıkları şeyi çalmıyorlardı. Yani daha evvel bir uzun hava gibi ve yahut bir gelin havası gibi bir şey çalıyorlardı. Şimdi ritimli şeyler çalıyorlar. Yani benim Mengi'de gördüğüm ritim de var 9/8'lik ritim var orada falan. Allah Allah dedim...
- Ö. ÖZBİLGİN Koştunuz gittiniz.
- H. OĞULTÜRK Oraya gittim...
- Ö. ÖZBİLGİN Onu da söyler misiniz hocam? Yine bir davul bir zurna mıydı?
- H. OĞULTÜRK Bir davul bir zurna.
- Ö. ÖZBİLGİN O kahvedekiler?
- H. OĞULTÜRK Kahvedekiler.
- Ö. ÖZBİLGİN Peki onların giyimleri...
- H. OĞULTÜRK Yani tam zeybek elbisesiydi.
- Ö. ÖZBİLGİN Öyle tam takım giyinmişler.
- H. OĞULTÜRK Tam takım giyinmişler. Hepsi pırıl pırıl, işlemler böyle kimisi siyah kaytan, kimisi de sırma işlemeliydi. Yani bilmiyorum ama o sırma işlemeliler daha ziyade baş durumunda, daha iyi oynayanlar durumunda ve yahut...
- Ö. ÖZBİLGİN Ha siz oyuncuları da söylüyorsunuz ben şeyi soruyorum, davul zurnacılar da öyle giyinmiş.

- H. OĞULTÜRK Davul zurnacılar onlar da öyle hepsi öyle. Gelen yani tam takım geliyordu.
- Ö. ÖZBİLGİN Siz tam şeyi anlatıyordunuz, orada kaldık bir ara verdiler sonra bir müzik sesi duydum dediniz. Herhalde oyun müziği gibi oldu...
- H. OĞULTÜRK Ondan sonra baktım ikili, iki tane zeybek çıktı orta yere. İki tane zeybek çıktı, bunlar tempoya göre adım atarak yürüyüşe geçtiler. Bir yerde kollarını kaldırmaya başladılar. Ondan sonra kollu yürümeye başladılar. Bazı yerde kollarını indiriyorlar bazı yerde tekrar kollarını kaldırıyorlardı, ona dikkat ettim. Ritim ile ilgili. Yani tempo ile ilgili. Şey değil...
- Ö. ÖZBİLGİN Ritme göre yapıyorlardı.
- H. OĞULTÜRK Evet. O zaman ben müzik şeyi falan bildiğim yok. Tempo ile Belirli bir adım attıktan sonra, kollarını indiriyorlar ve aynı yürüyüşe devam ediyorlar, bir yerde duruyorlardı böyle. "Zeybek oyunu demek ki bu" dedim. Başladım o oyunları sevmeye. Her ikisi aynı adımı atıyor. Her ikisi aynı figürü yapıyor. Her ikisi aynı anda kolları kaldırıyor aynı anda kolları indiriyor falan. Çok hoşuma gitti. Ve bir erkek oyunu. Bir meydan okuma oyunu.
- Ö. ÖZBİLGİN Öyle bir his uyandı sizde.
- H. OĞULTÜRK Öyle bir şey geldi içime. Yahu dedim bu kol kaldırma, bu kartal kolları gibi. Kartal kanatları gibi. Kendisini açıyor birden. Ondan sonra bırakıyor aşağıya, tamamen kollarını serbest sallıyor falan. Allah Allah ben bu oyunları seyrettim, bu iki kişi oynadı, ondan sonra selam verdiler böyle, çekildiler oyundan. Durup ta öyle hazır ol vaziyetinde selam vermek yok. Oyun oynarken böyle selam verdiler. Oyunu bitirdiler, davul zurnada müziği durdurdu. Onlar çekildiler oturdular.
- Ö. ÖZBİLGİN Bir oyun mu oynadılar?
- H. OĞULTÜRK Bir oyun oynadılar. Aradan bir müddet geçti. Ondan sonra davul zurna tekrar kalktı. Bu sefer grup halinde bütün zeybekler kalktı, bütün zeybekler kalktı, bir daire şeklinde.
- Ö. ÖZBİLGİN Kaç kişiydiler?
- H. OĞULTÜRK Sekiz kişi falan vardı, sekiz dokuz kişiydiler o civarda. Büyük bir daire olmuşlar. Ama yaşlıları da var içinde, gençleri de var. Aynı yaşta kişiler değil.
- Ö. ÖZBİLGİN Çeşitli akranlardan...
- H. OĞULTÜRK Evet. Ve bunlar yine davul zurna çalmaya başladı. Ama yine aksak ritim yani, noksan iki var, devamlı olarak tak tak tak falan çalmıyor.

Bir yerde çırpı ile bazı beklemeler var. Onlar dikkatimi çekti benim. Allah Allah. Başladım melodileri de aynı şekilde kendi şeyimle mırıldanmaya. Acaba söyleyebilir miyim söyleyemez miyim diye. Yanlış söyledim birçoklarını. O zaman sustum. Daha çok dinledim, öğrenmeye çalıştım. Ama öğrenemedim. Bir şey öğrenemedim ben. O zeybek oyunlarını seyrettim ben. Sonra bunlar ayrıldılar. Toplu olarak oynadılar. İçeriye girmeleri var, çökmeleri var, dönmeleri var, diz vurmaları var. Her şey var o oyunda yani öle şey yok tek bir adım değil. Çok figürler, yani değişik şeyler var. Bunlara figür deniyormuş sonra öğrendim bunları. Ve ondan sonra bunlar yine selam verdiler. Çekildiler, oturdular.

- Ö. ÖZBİLGİN Ama hep birlikte oynuyorlar.
- H. OĞULTÜRK Hep birlikte oynuyorlar.
- Ö. ÖZBİLGİN Buradan anlıyorsunuz ki bunların hani bir çalışmışlıkları var beraber.
- H. OĞULTÜRK Tabi beraber çalıştıkları var. Birlikte var, birlikte...
- Ö. ÖZBİLGİN Birliktelikleri var.
- H. OĞULTÜRK Mesela diz vurmaları beraber oluyor, çökmeler beraber oluyor. Dönmeler beraber oluyor. Kol kaldırmalar beraber.
- Ö. ÖZBİLGİN Halil hocam şu ana bizimkiler gibi gayet nizami bir birliktelik mi var yoksa herkes böyle kendine göre bir kendi şeyi var mı?
- H. OĞULTÜRK Kendine göre değişik, kimisi kolları böyle açıyor sallıyor, kimisi kolunu böyle yapıyor, kimisi öle tutuyor. Yani o kendine göre, kendi yetmiş zamanında, nasıl tutuyorsa kollarını, o oyunda da o vaziyette tutuyor.
- Ö. ÖZBİLGİN Çökmeyi herkes beraber yapıyor ama herkesin çökmesi kendine benziyor.
- H. OĞULTÜRK Değişik tabi. Kimisi dizini yaklaşıyor ötekinin dizine, ayağının yanına. Kimisi dizini açarak çöküyor. Yani bunlar var ama diz çökme var. Bu vaziyette. Onlar da çekildi. Sonra dörtlü bir grup çıktı. Bu dörtlü grupta değişik bir oyun; ama yine kol kaldırma var, yine diz çökme var, yine dönme var. Ama değişik. Onları seyrettim.
- Ö. ÖZBİLGİN Değişik dediğiniz öbür tavra hiç benzemiyor mu? Farklı hareketler, öyle mi?
- H. OĞULTÜRK Farklı farklı hareketler. Figürler değişik. Mesela adım atmalar aynı. Adımlar aynı ama diz çöktükten sonra bir dönmeleri var. Diz çöküyor kalkarken dönerek kalkıyor. Bunları görüyorum ben. Ve bu vaziyette ben bunları seyrettim. Ve şeyler bittiği zaman ben de

- saat geldi akşam kalktım gittim evime. O benim içimde bir şey oldu. "Ya ne güzel oyunlar"...
- Ö. ÖZBİLGİN Onlar sizce yaklaşık ne kadar oynamıştır toplam? O gösteri diyeyim ben, ne kadar sürmüştür sizce?
- H. OĞULTÜRK Yani ben bırakıp gidinceye kadar oynadılar, ben den sonrada devam ettiler. Ben gittiğim zaman davul zurna sesi, okula girdim davul zurna sesi çalıyordu.
- Ö. ÖZBİLGİN Yani bu bir saat, iki saatten fazla bir şey mi?
- H. OĞULTÜRK Tabi, tabi, tabi...
- Ö. ÖZBİLGİN Bayağı uzun bir şey yani.
- H. OĞULTÜRK Bayağı uzun bir şey ve gruplar değişiyor ama oyunlar değişmiyor.
- Ö. ÖZBİLGİN O halde oyunlar da uzun oynanıyor, hani şu anki anladığımız üç beş dakikalık değil yani.
- H. OĞULTÜRK Tabi. İdare edenin komutuna göre değişiyor. İsteddiği zaman bir adımı dört defa atıyor, istediği zaman bir adımı sekiz defa atıyor. Yürüyüşü. Ona hiç kimse karışamaz. İdare eden o. O şekilde. Ve ben okula gittiğim zaman, yatakhaneye girdim, kafam hep şeyle meşgul, o davul zurna sesiyle meşgul. Çok güzeldi ve ben artık bayram oldukları gün hiç bir tarafa gitmiyordum, davul zurnanın olduğu yere. Mesela ilk...
- Ö. ÖZBİLGİN Hep orada mı oluyordu?
- H. OĞULTÜRK Hayır. İlk gittiğim yer oradaydı. Ama onları bir müddet seyrettikten sonra ikinci tatilde yine davul zurna geldiğinde, ikinci sene değil ama ikinci bayram günü ne zamansa onu bilmiyorum...
- Ö. ÖZBİLGİN Mesela 23 Nisan günü...
- H. OĞULTÜRK Evet. Ondan sonra ben oradan kalkıyordum mesela, heykele doğru yürüyordum. Heykele doğru yürürken bakıyorum ileriden bir davul zurna sesi geliyor. Haydi bakalım bu sefer oraya. Davul zurnaya. Oraya gidiyorum değişik kıyafet, zeybek kıyafeti ama hareketler değişik, insanlar değişik. Davul zurna çalanlar değişik.
- Ö. ÖZBİLGİN O birinci grup eğer yanlış hatırlamıyorsam, siz Bergama'dan geldiğini söylediniz.
- H. OĞULTÜRK Yok, hiç nereden geldiğini bilmiyorum.
- Ö. ÖZBİLGİN Öbür grupları da?
- H. OĞULTÜRK Öteki grupları da hiç bilmiyorum nereden geldiğini. Ben gidip oturuyorum orada.

- Ö. ÖZBİLGİN Hala da bilmiyorsunuz.
- H. OĞULTÜRK Hala da bilmiyorum nereden geldiğini.
- (...)
- Ö. ÖZBİLGİN İnşallah bunu bir daha ki toplantımızda buradan başlayıp 70'lere kadar getireceğiz sizinle.
- H. OĞULTÜRK Nereye kadar gidersek nereye kadar ben bilirsem. Ben bilgilerimi aktarma mutlu oluyorum.
- Ö. ÖZBİLGİN Gerçekten ben de çok keyif aldım. Çok teşekkür ederim çok ta aydınlandık. Ama şöyle toparlarsak biz sizin doğumunuzla beraber diyelim ama faaliyete başladığınız 1930 ila 1950'ye kadar gelmiş olduk. 30 ile 50 arasındaki 20 yıllık yaşamınızdaki halk oyunları faaliyetleri. Burada temel birçok şeyde birinci kişi olduğunuzu gördük. Yani ilk başlangıç noktası. Ve zannediyorum ileride de ilk yurt dışına ekip götürülen kişi olarak, ilk uluslar arası yarışmalara katılan kişi olarak, devlet halk dansları, konservatuarda balede ilk öğretmenlik yapan kişi olarak birçok ilkinizin de imzasını gene siz atacaksınız herhalde? İnşallah bir dahaki hafta buluştuğumuzda sizin de uygun olduğunuz bir zamanda...
- H. OĞULTÜRK Benim durumum müsait yeter ki bana bir gün evvelden ve yahut iki gün evvelden haber verin ben hazırlanırım işte bir giyinip gelirim.
- Ö. ÖZBİLGİN Çok teşekkür ederiz. Sağ olun tekrar çok teşekkürler.
- H. OĞULTÜRK Ben teşekkür ederim. Şimdi anlatılmasına imkân yok. Kitap o şekilde yazar sen o zaman çok büyük bir şey olur.
- Ö. ÖZBİLGİN Şimdi burada şöyle bir şey de var sırf sizin söylediklerinizden benim çıkartacağım şeyler de var. Yani işte ben oradan sizin şöyle düşündüğünüzü, o dönemin görüşünün bu olduğunu, halk oyunlarına bakış açısının ne olduğunu...
- H. OĞULTÜRK En önemli şey benim orada ki düşüncem. Yani bu konuyu ele almamın sebebi, bu oyunların kaybolmamasını sağlamak, gençliğe aktarılmasını sağlamak. 50 den sonra bütün çalışmalarında dejenerere olmaya başlamış olan, unutulmaya başlamış olan ve bu işte en iyi çalışan elemanların, küstürülmüş olan, yeni yetişen partiye mensup menfaatçi kişilerin eline düşürmeden bu işin devamını sağlamak.
- Ö. ÖZBİLGİN İnşallah devam edeceğiz bunlara yine beraber. Çok teşekkür ederiz.

Cumhuriyet döneminde aydınlanma çalışmalarıyla halk oyunları ilk kez bir sosyal faaliyet olarak algılanmış, bir öğretici vasıtasıyla oyun öğrenmek kavramı belirmiş, halk oyunlarının sahne sanatı olma yolu açılmıştır. Oyunlarda sahneleme, adımlarda düzenleme, oyunları belli bir sıra ve düzene koyma, evrensel estetik değerlerin oyunlara uygulanması çabaları, bu çalışmaların sonucudur. Bu dönemde, dans ve müziğe geleneksel kültür açısından bakıldığında, geriye dönülemez büyük değişimlerin olduğu söylenebilir. Örneğin; bu dönem de köyden kente davet edilen halk oyunları ekipleri, izleyenleri, daha önce hiç görmedikleri özgün oyun formlarıyla tanıştırmakla aydınlanmalarını sağlamışlardır. Ancak diğer yandan kendileri de izledikleri diğer ekiplerden etkilenmişlerdir. Kendi geleneksel oyun biçimine müdahalede bulunarak olağan akışın dışında bir değişime neden olmuşlardır. Böylece tek cinsiyetli oynanan danslar karma olarak, tutuşmalı oyunlar tutuşmasız olarak, doğaçlama danslar belli bir sayısal form içerisinde oynanmaya başlanmıştır.

1950'lerden sonra kentlerde kurulan "Halk oyunlarını yaşatma derneklerine köyden kente göçmüş insanların büyük ilgi göstermesi, geleneksel köy oyunlarının (doğal yollar dışında) kente aktarılması sürecini başlatan temel neden olmuştur. Günümüzde, kırsalda yaşayan ya da kentleşmiş insanların kendi kültürlerine ait geleneksel oyunlarına ilgileri devam etmektedir. Ancak kentli bireyler özlemine duydukları kendi oyunlarının yanı sıra, farklı yörelere ait oyunlara da ilgi duymaktadırlar. Geleneksel oyunları sosyal faaliyet olarak öğrenebilecekleri derneklere ilgi göstermektedir.

Cumhuriyet dönemi Türk toplumunda oluşan demokratik örgütlenmeler kırsal kesime de yansımıştır. Daha önceleri sadece geleneksel ortamda oynanan oyunlar bir forma konarak mahalli ekipler oluşmuştur. Devlet ve özel kurumlar tarafından desteklenen bu yapılaşmadaki hedef, bir taraftan yaşayan geleneksel oyunları yaymak, diğer taraftan kaybolmuş veya kaybolmaya yüz tutmuş oyunları canlandırarak tekrar kazanmaktır. Bu amaçla 1954 yılında ilk halk oyunları yarışması düzenlenmiştir. 1955 yılında kurulan Yapı ve Kredi Bankası "*Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisleri*" sayesinde, 1955–1968 yılları arasında halk oyunları bayramı-şenlikleri düzenlenmiştir.

Bu etkinlik yoluyla, halk oyunu hakkında birçok, yazılı ve görsel malzeme elde edilmiş, 1961 ilk defa halk oyunları ilgili bir seminer düzenlenmiştir. Yine bu tesis sayesinde 1968 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, TRT işbirliğinde halk oyunlarımızı filme alınmıştır.

Bu faaliyetler sırasında birbirleriyle karşılaşan ekipler daha önce hiç görmedikleri diğer mahalli gurupların dansları icra tarzından etkilenmişlerdir. Seyircilerin oyunlara gösterdiği tepkileri de göz önüne alarak kendi oyunları üzerinde değişiklikler yapmışlardır. Örneğin; kadın erkek ayrı ayrı oynayan guruplar, birlikte oynayan guruplardan etkilenmişlerdir. Ortak oyunları olmamasına rağmen kadınlara erkek oyunları öğretilerek kadın-erkek birlikte oynamasını sağlamışlardır. Birbirlerinin yöresel el tutuşmaları, bağırışları, oyun formlarından etkilenmişlerdir.

Geleneksel toplumun üyeleri olan bu bireyler köylerine döndüklerinde, edindikleri yenilikleri kendi sosyal dans ortamlarına da aktarmaya çalışmışlardır. Kimi zaman bu yenilikler toplum tarafından kabul görmüş kimi zaman ise, kabullenilmemiştir. Bu durumda bu ekiplerin kendi özgün kültürlerini temsil etme rolü bitmiş, mahalli sahne ekipleri haline dönüşmüşlerdir.

Bu çalışma Halil Oğultürk'le 13 Ekim 2010 yılında Türk Halk Oyunlarının sahnelenmesi konusunda yapılan röportajın, İzmir'de karşılaştığı mahalli zeybek ekiplerinin 1935 yılında kent ortamında oynayırlarıyla ilgili bölümünü kapsamaktadır. Halil Oğultürk'ün gözüyle cumhuriyetin ilk yıllarına ait "sözlü tarih" niteliğindeki bu bilgiler zeybek oyunları konusunda akademik çalışmalar yapacak bilim adamlarına öncü bilgiler sağlayacağı inancını taşıyaktayım.

